

การปรับปรุงแก้ไขกระบวนการและขั้นตอนเกี่ยวกับ การขอหมายจับและหมายค้น

นายกนกศักดิ์ พ่วงลาภ
อัยการผู้เชี่ยวชาญ

1. บทนำ

ในปัจจุบันปรากฏข้อเท็จจริงว่า สังคมและนักกฎหมายส่วนหนึ่ง ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการออกหมายจับและหมายค้นของศาล ในประเด็นเกี่ยวกับการกลั่นกรองข้อเท็จจริงในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจมีความเที่ยงตรงแม่นยำเพียงใด หลายครั้งที่ศาลรับฟังพยานหลักฐานเบื้องต้นจากเจ้าพนักงานตำรวจแล้วออกหมายจับหรือหมายค้นในทันที เพราะเชื่อว่าพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานตำรวจแจ้งเป็นความจริง แต่ต่อมาศาลพบว่ามีข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนจนต้องมีการเพิกถอนหมายและออกหมายใหม่ ซึ่งกระบวนการที่คลาดเคลื่อนนี้ย่อมกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงสมควรปรับปรุงกระบวนการออกหมายจับและหมายค้น โดยให้พนักงานอัยการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนที่เจ้าพนักงานตำรวจจะยื่นคำร้องขอออกหมายต่อศาล ซึ่งการที่มีพนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบข้อหา เหตุผลและความจำเป็นในการออกหมาย ก่อนการยื่นคำร้องขอหมายต่อศาลในลักษณะนี้ เป็นกระบวนการออกหมายจับและหมายค้นที่เป็นที่ยอมรับ หรือนิยมปฏิบัติอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานอัยการในประเทศต่าง ๆ

ในภาพรวมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศส่วนใหญ่ได้วางระบบให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวน หรือมีจุดเกาะเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนในทางกำกับดูแล ตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยรวมแล้วกว่าร้อยละ 60 ของประเทศต่าง ๆ ในโลก พนักงานอัยการจะเกี่ยวข้องกับการสอบสวนในแบบการตรวจสอบสำนวนการสอบสวน มีบางส่วนซึ่งถือว่าอาจจะต่ำกว่าร้อยละ 50 เล็กน้อยที่พนักงานอัยการเข้าไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามมีหลายประเทศที่พนักงานอัยการมีพนักงานสอบสวนในหน่วยงานของตนเอง ข้อมูลตามตารางดังต่อไปนี้

ประเทศ	ด้านการสอบสวนคดีอาญา	ด้านเนื้อหาคดีอาญา
สาธารณรัฐ โครเอเชีย	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนของตำรวจ บางกรณี อาจแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวนคดี บางประเภทได้	-
สกอตแลนด์	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา	มีอำนาจใช้มาตรการ ทางเลือกแทนการฟ้อง คดีอาญา เช่น สั่งปรับ สั่งให้ชดใช้ค่าเสียหาย บริการสังคม
บอสเนียและ เฮอร์เซโกวีนา	มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญา	-
เบลเยียม	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา	มีอำนาจใช้มาตรการ ทางเลือกแทนการฟ้อง คดีอาญา เช่น สั่งปรับแทน การฟ้อง ควบคุมตรวจสอบ การบังคับคดีให้เป็นไปตาม คำพิพากษา
สาธารณรัฐ โปรตุเกส	- มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา (เป็น อำนาจที่ใช้ควบคู่กับผู้พิพากษาสอบสวน โดยมีจุด แบ่งที่อัตราโทษ) - มีอำนาจพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาสอบสวนเพื่อ สั่งยุติการสอบสวนตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด	

ประเทศ	ด้านการสอบสวนคดีอาญา	ด้านเนื้อหาคดีอาญา
สาธารณรัฐ โปแลนด์	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา ตรวจสอบ ดูแลการจับกุม คุ่มขัง มีอำนาจสั่งให้เริ่มต้น สอบสวน สอบสวนเพิ่มเติม หรือยุติการสอบสวน ตามที่เห็นสมควร	
สาธารณรัฐ ฝรั่งเศส	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา และมี อำนาจแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนเข้าทำการ สอบสวนคดีอาญาบางประเภท	มีอำนาจใช้มาตรการ ทางเลือกแทนการฟ้อง คดีอาญา เช่น ทำการตกลง ในคดีอาญา
สาธารณรัฐ ฟินแลนด์	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา	มีอำนาจใช้มาตรการ ทางเลือกแทนการฟ้อง คดีอาญา เช่น ปรับแทน การฟ้องในคดีที่มีอัตรา โทษจำคุกไม่เกินหกเดือน
สาธารณรัฐ โมนาโก	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา โดยจะ สอบสวนเอง หรือมอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ สอบสวนภายใต้การควบคุมดูแล พนักงานอัยการมี อำนาจรับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายโดยตรง ใน คดีอาญาร้ายแรงพนักงานอัยการจะประสานความ ร่วมมือให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำหน้าที่สอบสวน	
ยูเครน	มีอำนาจควบคุมดูแลการสืบสวนสอบสวน	มีอำนาจควบคุมดูแลการ บังคับโทษตามคำพิพากษา และการคุมขังให้เป็นไป โดยชอบด้วยกฎหมาย

ประเทศ	ด้านการสอบสวนคดีอาญา	ด้านเนื้อหาคดีอาญา
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา โดยทำการสอบสวนเอง หรือสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวน โดยการดำเนินการใดๆของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการก่อนในแต่ละขั้นตอน	มีอำนาจใช้มาตรการทางเลือกแทนการฟ้องคดีอาญา
สหพันธรัฐรัสเซีย	มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา	ตรวจสอบการบังคับโทษตามคำพิพากษาและตรวจสอบดูแลการคุมขัง
ราชอาณาจักรสวีเดน	ควบคุมดูแลการสอบสวนคดีอาญาที่ดำเนินการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มต้นสอบสวนคดีอาญาใดๆต้องรายงานพนักงานอัยการโดยเร็วที่สุด พนักงานอัยการจะเข้าควบคุมการสอบสวนเฉพาะคดีอาญาร้ายแรง	มีอำนาจใช้มาตรการทางเลือกแทนการฟ้องคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อย เช่น การสั่งปรับ การให้ทำงานบริการสังคม
ราชอาณาจักรสเปน	มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั่วไป แต่คดีอาญาร้ายแรงเป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวน	มีอำนาจใช้มาตรการต่อรองคำรับสารภาพในความผิดคดีอาญาร้ายแรง
สาธารณรัฐออสเตรีย	มีอำนาจแจ้งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนในบางกรณีมีอำนาจแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวนได้ ในระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนและผู้พิพากษาสอบสวนต้องรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความเสี่ยงไม่พอฟ้องจะสั่งยุติการสอบสวนไว้จนกว่าจะมีหนทางที่สามารถจะได้พยานหลักฐานเพิ่มเติมเพียงพอต่อการฟ้องคดี แต่ผู้พิพากษาสอบสวนก็มี	มีอำนาจใช้มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา เช่น สั่งปรับ ให้ทำงานบริการสังคม

ประเทศ	ด้านการสอบสวนคดีอาญา	ด้านเนื้อหาคดีอาญา
	อิสระในการตัดสินใจในทางคดีซึ่งเป็นอำนาจตามกฎหมายที่จะไม่ต้องทำตามคำสั่งของพนักงานอัยการได้	
สาธารณรัฐอิตาลี	พนักงานอัยการมีบทบาทอย่างมากในการสอบสวน โดยจะเริ่มทำการสอบสวนด้วยตนเองแล้วตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป หรือพนักงานอัยการเริ่มทำการสอบสวนจากคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย หรือจากการได้รับรายงานจากตำรวจว่ามีคดีอาญาเกิดขึ้น ในการนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือพนักงานอัยการในการสอบสวน และปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวน	มีอำนาจตรวจสอบการบังคับโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษา
สาธารณรัฐไอซ์แลนด์	พนักงานอัยการในตำแหน่งผู้อำนวยการอัยการ มีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญาที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้อำนวยการอัยการมีอำนาจในการกำหนดข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบสวน ข้อกำหนดนี้จะผูกพันการใช้อำนาจในการสอบสวนของพนักงานอัยการและหัวหน้าตำรวจที่อยู่ใต้บังคับบัญชา	
สาธารณรัฐบราซิล	พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทุกประเภท แต่ทางปฏิบัติจะทำการสอบสวนเองในคดีสำคัญ ส่วนคดีอาญาทั่วไปจะมอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสอบสวนอื่นๆ ทำการสอบสวน แล้วส่งผลการสอบสวนมาให้พนักงานอัยการพิจารณา	

ประเทศ	ด้านการสอบสวนคดีอาญา	ด้านเนื้อหาคดีอาญา
สหรัฐอเมริกา	<p>ในคดีอาญาที่มีความซับซ้อนหรือคดีอาญาร้ายแรง พนักงานอัยการจะได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้าร่วมทำการสอบสวนคดี ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสอบสวนตั้งแต่เริ่มสอบสวนจนการสอบสวนเสร็จสิ้น การให้คำแนะนำและให้คำปรึกษานั้น ได้แก่ เรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างไร และการดำเนินการทางกฎหมายอื่นๆเกี่ยวกับคดี กล่าวได้ว่าพนักงานอัยการมีส่วนควบคุมการสอบสวนในคดีอาญาดังกล่าวและมีส่วนอย่างมากในการวางรูปคดี การที่พนักงานอัยการมีส่วนในการวางรูปคดีนั้นมีความสำคัญมากเพราะในขั้นที่พ้นจากการสอบสวน พนักงานอัยการอาจพิจารณามาตรการแทนการฟ้องคดี เช่น การต่อรองคำรับสารภาพ</p>	<p>พนักงานอัยการมีอำนาจในการต่อรองคำรับสารภาพ</p>
สาธารณรัฐเกาหลี	<p>พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งการและควบคุมการสอบสวน โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนประเภทอื่นตามที่กฎหมายกำหนดเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานอัยการ</p>	<p>พนักงานอัยการมีอำนาจไต่ถามข้อพิพาทและให้ความช่วยเหลืออื่นๆแก่ผู้เสียหาย และมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา</p>
รัฐคูเวต	<p>สำนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน</p>	<p>พนักงานอัยการมีอำนาจตรวจสอบการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาและเป็นไปตามกฎหมาย</p>

ประเทศ	ด้านการสอบสวนคดีอาญา	ด้านเนื้อหาคดีอาญา
สาธารณรัฐประชาชนจีน	พนักงานอัยการมีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญา	

(ข้อมูลโดยละเอียดของอำนาจหน้าที่พนักงานอัยการตามตารางข้างต้น โปรดดู สารานุกรมฉบับสรุปความองค์การอัยการใน 195 ประเทศ ชาติ ชัยเชษฐริยะ จัดพิมพ์โดยวารสารอัยการ มิถุนายน 2556 โรงพิมพ์เดือนตุลา กรุงเทพฯ)

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอำนาจพนักงานอัยการในประเทศต่าง ๆ พบว่า พนักงานอัยการส่วนใหญ่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือประเทศที่มีเป็นผู้นำทางด้านกฎหมายนั้น พนักงานอัยการจะมีอำนาจสอบสวนคดีอาญา ซึ่งอาจจะทำการสอบสวนด้วยตนเอง หรือมอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนแล้วแต่กรณี โดยเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการโดยอิสระ ซึ่งต่างจากอำนาจของพนักงานอัยการในประเทศไทยที่โดยหลักพนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวน เว้นแต่ความผิดอาญาบางลักษณะที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีอำนาจสอบสวนเท่านั้น เมื่อศึกษาในรายละเอียดข้อมูลของประเทศต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าในนานาประเทศองค์กรตำรวจมีลักษณะโครงสร้างเล็กกว่าโครงสร้างตำรวจของประเทศไทย และขึ้นตรงต่อสำนักงานอัยการ และสำนักงานอัยการขึ้นตรงกับกระทรวงยุติธรรม ตำรวจของประเทศที่พัฒนาแล้วไม่มียศถึงนายพล ไม่มีสายการบังคับบัญชาเหมือนทหาร ในประเทศแถบยุโรปและสหรัฐอเมริกา นั้นในท้องถิ่นมีหัวหน้าตำรวจและตำแหน่งหัวหน้าตำรวจอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการหรือผู้ว่าการรัฐ ถ้าเทียบในประเทศไทย พออนุมานได้ว่า ตำรวจจะขึ้นตรงต่ออัยการจังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งอาจจะเป็นเป้าหมายพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต

พนักงานอัยการส่วนใหญ่ในประเทศแถบยุโรปและสหรัฐอเมริกามีอำนาจกำหนดรูปคดี และทิศทางการสอบสวน กับทั้งมีอำนาจใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแทนการฟ้องคดีอาญา เช่น การชะลอฟ้อง ต่อรองคำรับสารภาพ หรือทำความตกลงในคดีอาญาแทนการฟ้องคดี ประกอบกับคำสั่งพนักงานอัยการที่ให้ผู้ต้องหาเยียวยาแก่ผู้เสียหาย ประเทศชั้นนำทางกฎหมายเหล่านี้ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาเป็นเวลายาวนานแล้ว และได้รับการพิสูจน์ว่ามีประสิทธิภาพ การมีระบบการสอบสวนที่มีพนักงานอัยการควบคุม หรือตรวจสอบกระบวนการ

สอบสวน ประกอบกับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในชั้นพนักงานอัยการทำให้ปัญหาสังคมได้รับการแก้ไขได้โดยไม่จำเป็นต้องคุมขังผู้กระทำผิดเสมอไป และคดีไม่ขึ้นสู่ศาลมากจนเกินไป ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็วกว่าการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักซึ่งใช้เวลายาวนานนับปี กว่าผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาก็บอบช้ำเกินสมควร กลายเป็นผู้ได้รับแต่ความไม่ยุติธรรมเพราะเวลาที่เนิ่นนานเป็นส่วนเสริมให้สถานการณ์อาจจะเลวร้ายลงไปอีก แนวทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญเป็นอันดับแรกซึ่งสำนักงานอัยการสูงสุดจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขสถานการณ์ของประเทศไทยได้ คือ การให้พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวน ซึ่งไม่ใช่เรื่องใหม่และมีใช้การใช้อำนาจที่มากเกินไป เป็นเพียงการให้พนักงานอัยการมีอำนาจเหมือนกับนานาอารยประเทศ

หน้าที่สำคัญสูงสุดของอัยการ ไม่ใช่เพียงเพื่อการได้มาซึ่งการพิพากษาลงโทษแต่คือการอำนวยความยุติธรรมให้บังเกิดขึ้น โดยอัยการจะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานใด ๆ ที่อาจจะแสดงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วย นอกจากนี้ The Committee of Ministers of the Council of Europe ระบุแนวทางการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการตามไว้ใน Rec (2000)19 ดังนี้

ข้อ 26 อัยการจะต้องระวังตนในการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้ความเสมอภาคแก่ผู้ต้องสงสัยในทุกสถานการณ์ไม่ให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบเกิดขึ้น

ข้อ 28 อัยการจะต้องไม่นำเสนอพยานหลักฐานที่ตนรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากเกิดความไม่แน่ใจจะต้องร้องขอต่อศาลให้ตรวจสอบการว่าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้หรือไม่ (Admissibility of Evidence)

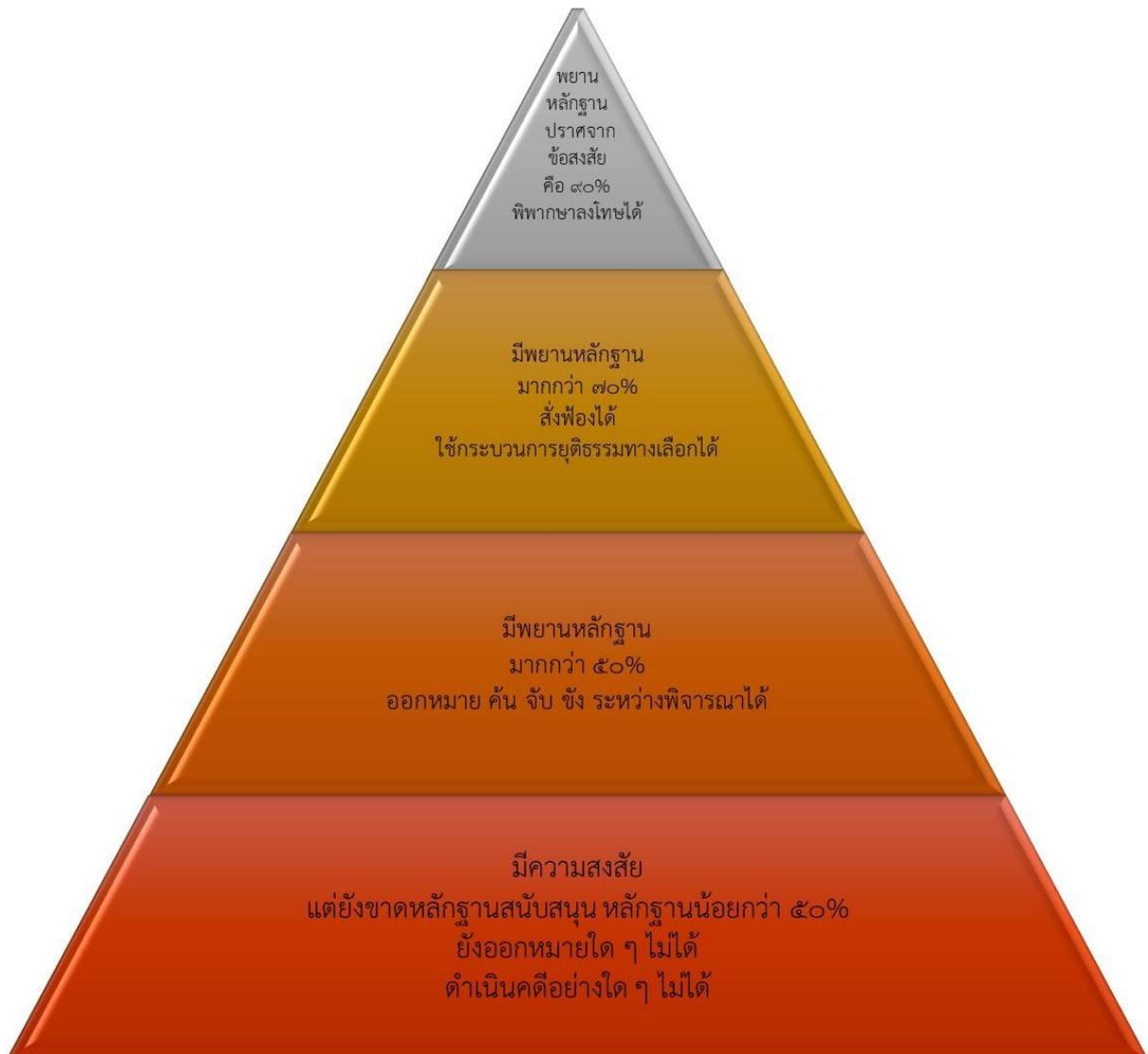
ข้อ 29 อัยการจะต้องทำหน้าที่ปกป้องหลักการ the principle of equality of arms กล่าวโดยเฉพาะอัยการจะต้องเปิดเผยข้อมูลต่างๆที่ตนเองมีอยู่ ที่อาจส่งผลเสียต่อความยุติธรรม (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, ระบบการสอบสวนคดีอาญาตามมาตรฐานสากล, น. 12 - 14, เอกสารออนไลน์ <https://www.ijrforum.org/wp-content/uploads/2019/01/%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A5.pdf>)

3. มาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี

จากการวิเคราะห์ผลการตอบแบบสอบถามจากพนักงานอัยการ จำนวน 656 คน ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มิถุนายน 2564 จากการตอบแบบสอบถาม ทางกูเกิลฟอรม์ ซึ่งวิจัยโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการสอบสวนและการดำเนินคดี สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด พบว่าพนักงานอัยการมีทัศนคติต่อการกลั่นกรองข้อมูลในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานหลักฐานค่อนข้างสอดคล้องกับมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็นหรือในอุดมคติ กล่าวคือ พนักงานอัยการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า จะฟ้องคดีอาญาได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานเพียงพอที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อเดิมที่ว่าพนักงานอัยการจะฟ้องคดีเมื่อมีพยานหลักฐานพอฟ้อง

หากเขียนแผนภาพแสดงมาตรฐานการพิสูจน์ พนักงานอัยการทั่ว ๆ ไปที่กรอกแบบสอบถามรับรู้ตรงกันถึงมาตรฐานการพิสูจน์พยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานเท่าใดที่บุคคลจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมใดระดับใด จากทัศนคติที่เปลี่ยนไปของพนักงานอัยการในยุคปัจจุบันที่จะยอมให้บุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในระดับต่าง ๆ สามารถสื่อความคิดเห็นออกมาได้เป็นแผนภูมิ จะเห็นว่าพนักงานอัยการมีความเคร่งครัดมากขึ้นที่จะไม่นำผู้บริสุทธิ์เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ดังนั้นค่ามาตรฐานใหม่ในการพิสูจน์พยานหลักฐานจึงปรากฏขึ้นซึ่งอาจเขียนแผนภูมิได้ตามแผนภูมิด้านล่าง ตัวเลขเป็นเปอร์เซ็นต์นั้นคือการประมาณการค่านำหนักเพื่อให้เข้าใจง่ายต่อข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

แผนภูมิมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่จำลองแบบความคิดและความเชื่อในการพิสูจน์
พยานหลักฐานตามทัศนคติของพนักงานอัยการอาจเป็นดังนี้

มาตรฐานหรือระดับในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในสำนวน ซึ่งอธิบายประกอบกับแผนภูมิสามเหลี่ยมดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า มีการแบ่งระดับการพิสูจน์ได้แบ่งระดับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงไว้ 4 ระดับ ซึ่งอาจจะเป็นการสร้างระดับมาตรฐานในอุดมคติ แต่อย่างไรก็ตามการมีมาตรฐานเป็นอุดมคติดังกล่าวขึ้นอยู่กับพื้นฐานหลักวิทยาศาสตร์โดยทั่วไป โดยการให้เหตุผลวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงมีการเทียบตัวอย่างดังกล่าวต่อไปนี้จะจะมีประโยชน์ต่อการพิจารณาสำนวนในทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมซึ่งน่าจะนำมาพิจารณากับการปฏิบัติหน้าที่ หรือการสั่งคดีของพนักงานอัยการด้วย ระดับในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง 4 ระดับ นั้น คือ

ระดับที่ 1 คือ มีเพียงเหตุสงสัยแต่ยังไม่มีข้อมูลหรือพยานหลักฐานใดสนับสนุนให้นำเชื่อเพียงพอว่าบุคคลได้กระทำความผิด เช่น ททรัพย์ลีนมีค่าของธนาคารหายไปเวลากลางคืนในวันรุ่งขึ้นไม่สามารถติดต่อพนักงานรักษาความปลอดภัยกะกลางคืนคนหนึ่งได้และพนักงานคนนั้นไม่มาทำงานอีกเลย หากหลักฐานมีเพียงเท่านี้ พนักงานดังกล่าวเป็นผู้ต้องสงสัยแต่ยังไม่มีข้อมูลหรือพยานหลักฐานใดสนับสนุนให้นำเชื่ออย่างเพียงพอว่าพนักงานคนนั้นกระทำความผิดยังไม่สามารถออกหมายจับได้ เพราะยังไม่มีพยานหลักฐานใดสนับสนุนที่มากพอ หลักฐานยังไม่ถึงกึ่งหนึ่ง หรือยังไม่ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ – ของหลักฐานที่ควรจะมี

ระดับที่ 2 มีข้อมูลหรือพยานหลักฐานสนับสนุนเหตุอันควรสงสัยมีมากเพียงพอที่จะทำให้นำเชื่อว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิด ระดับนี้คือ เกณฑ์มาตรฐานในการออกหมายจับตามมาตรา 66 หมายค้นตามมาตรา 69 และหมายขังตามมาตรา 71 ซึ่งจะมีน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (ระดับที่ 3) และชั้นพิจารณา (ระดับที่ 4) แต่เกณฑ์มาตรฐานในระดับ 2 นี้จะต้องมีความน่าจะเป็นว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าหลักฐานตามสมควร เช่น ดังตัวอย่างข้างต้น หากเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจสอบภาพจากกล้องวงจรปิดพบภาพพนักงานรักษาความปลอดภัยคนดังกล่าวเปิดประตูธนาคารเข้าไปแล้วถือวัตถุบางอย่างออกมา จากนั้นละทิ้งงานไปซึ่งเป็นพิรุณ ประกอบกับพยานแวดล้อมกรณีอื่นๆ ดังนี้ถือว่าหลักฐานตามสมควรที่จะออกหมายจับ และพนักงานสอบสวนมีหลักฐานอื่นประกอบเป็นพยานบุคคลซึ่งเป็นญาติของพนักงานรักษาความปลอดภัยคนดังกล่าวให้การยืนยันว่าเห็นพนักงานรักษาความปลอดภัยเข้าไปขออาศัยอยู่ที่บ้านญาติอีกคนหนึ่งถือว่าหลักฐานตามสมควรที่จะออกหมายค้นสถานที่นั้นได้ และเมื่อตรวจค้นจับกุมผู้ต้องหาได้แล้ว เท่านั้นที่เพียงพอที่พนักงานสอบสวนจะร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาได้ คืออย่างน้อยต้องมีหลักฐานในระดับนี้ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนอาจมีพยานหลักฐานมากกว่านี้ก็ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรวบรวมหลักฐานในระยะเวลากระชั้นชิดของพนักงานสอบสวนแล้วแต่กรณี พยานหลักฐานดังกล่าวนี้มีค่าน้ำหนักเกินกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ของหลักฐานที่เป็นองค์ประกอบทั้งหมดที่ควรจะมี

ระดับที่ 3 คือ มีพยานหลักฐานมากเพียงพอที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด มาตรฐานนี้เป็นขั้นตอนการพิจารณาสำคดีของพนักงานอัยการ ดังตัวอย่างข้างต้น พนักงานอัยการอาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมแล้วพบรอยนิ้วมือในที่เกิดเหตุหรือพบเสื้อผ้าที่ผู้ต้องหาสวมใส่ในคืนเกิดเหตุ พยานบุคคลที่ยืนยันความถูกต้องของภาพถ่าย

จากกล้องวงจรปิดประกอบคำให้การของผู้ต้องหา (กล่าวคือมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อว่าอาจกระทำความผิดและควรนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล) หลักฐานดังกล่าวนี้ ควรมีค่าน้ำหนักประมาณมากกว่า 50 เปอร์เซนต์ อาจจะอยู่ในช่วงที่มากกว่า 50 เปอร์เซนต์ ถึง 70 เปอร์เซนต์ หรือมากกว่า 70 เปอร์เซนต์จนเข้าใกล้ 100 เปอร์เซนต์ ของพยานหลักฐานที่ควรจะมี เพราะการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการพิจารณานั้นต้องมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ศาลเชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัย ถ้าพนักงานอัยการไม่มั่นใจว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่มีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักประมาณนี้ พนักงานอัยการในระบบสากลจะใช้วิธีต่อรองคำรับสารภาพหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอื่น ๆ

ระดับที่ 4 มีพยานหลักฐานมากเพียงพอที่ทำให้เชื่อโดยปราศจากความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดอย่างแน่นอนมาตรฐานนี้เป็นขั้นตอนการวินิจฉัยคดีของศาลในคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธ (ใช้เกณฑ์ในการที่ศาลจะใช้เป็นมาตรฐานในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน) แต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ และมีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ ศาลพิจารณาในระดับที่ว่าพยานหลักฐานโจทก์รับฟังได้จนเป็นที่พอใจและแน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง พยานหลักฐานดังกล่าวนี้ควรจะมีค่าน้ำหนักประมาณ 90 เปอร์เซนต์หรือมากกว่า 90 เปอร์เซนต์จนเข้าใกล้ 100 เปอร์เซนต์ ของพยานหลักฐานที่ควรจะมี เพราะต้องรับฟังได้อย่างปราศจากข้อสงสัย เทียบจากหลักกฎหมายหรือสุภาษิตกฎหมายที่ว่าปล่อยคนผิดสิบคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว อย่างไรก็ตามตัวเลขค่าน้ำหนักที่สื่อให้เห็นเป็นตัวเลขเปอร์เซนต์เป็นค่าน้ำหนักโดยประมาณในทางคณิตศาสตร์ที่คำนวณเชิงปริมาณ ซึ่งไม่สามารถใช้กับการพิจารณาคุณภาพของพยานหลักฐานที่มีเนื้อหาเชิงคุณภาพหรือเชิงคุณค่าได้ แต่ตัวเลขเปอร์เซนต์นี้ อาจเป็นแนวทาง (Guideline) ประเมินคุณค่าหรือความรู้สึกในน้ำหนักของพยานหลักฐานนั้น หรือความเชื่อถือในความแท้จริงของพยานหลักฐานนั้น ซึ่งไม่มีอะไรจะเข้าใจได้ตรงกันได้เท่ากับการเทียบเป็นตัวเลขเปอร์เซนต์ก็นับว่าควรจัดเป็นแนวทางการประเมินได้ระดับหนึ่ง ดีกว่าการไม่ยอมตีค่าเป็นตัวเลขแล้วจับต้องอะไรไม่ได้เลย (เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนบทความนี้ ซึ่งสรุปจาก การวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพนักงานอัยการทั่วประเทศ ส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยของน้ำแท้ มีบุญสร้างและคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการสอบสวนและคุ้มครองสิทธิของประชาชน, 2566, น. 71 - 95)

4. การขอหมายอาญา

จาก ข้อ 3. ข้อเท็จจริงในเรื่องเกี่ยวกับมูลคดี ควรจะมีพยานหลักฐานตั้งแต่ 50 เปอร์เซนต์ขึ้นไป จึงจะทำให้ขอให้ศาลออกหมายจับหรือหมายค้นได้ (พยานหลักฐาน ตั้งแต่ 50 เปอร์เซนต์ขึ้นไป คือ พยานหลักฐานในระดับที่ 2 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พยานหลักฐานที่ดีค่า เป็นเปอร์เซนต์ว่า เกิน 50 เปอร์เซนต์นั้น มีผลต่อความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ ที่เมื่อจับตัว หรือค้นพบสิ่งของแล้วจะดำเนินคดีต่อไปได้ ถ้าไม่มีการกั้นกรองในจุดนี้ รัฐจะต้องเสียงบประมาณไปมากเพียงเพื่อการดำเนินการที่ไร้ประโยชน์ หรือเปิดช่องว่างให้เจ้าหน้าที่กั้นแก้ง ผู้บริสุทธิ์) ขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนการขอหมายต่อศาลมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และป้องกันประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐในการค้น การจับ การขังโดยมิชอบ การออกหมาย อาญาต่าง ๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบและอนุมัติจากหน่วยงานอื่น ๆ กล่าวคือก่อนจะไปขอ อนุมัติจากศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องได้รับการรับรองจากอัยการในฐานะผู้แทนรัฐและมีหน้าที่ รับผิดชอบในการสังคดีและพิสูจน์ความผิดจำเลยในศาลเพื่อตรวจสอบเหตุอันสมควร (Probable cause) ในการใช้อำนาจไปรบกวนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเสียก่อน โดยประเทศ สหรัฐอเมริกาอัยการจะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานว่ามีเพียงพอที่จะพิจารณาว่ามีเหตุอันสมควร เพื่อการขอหมายอาญาหรือไม่ เช่นเดียว กับประเทศญี่ปุ่น ภายหลังจากจับกุมตัวผู้ต้องสงสัย อัยการจะต้องพิจารณาว่าไม่สามารถดำเนินการฟ้องคดีได้ทันและเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจ หลีกเลี่ยงได้และมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ อัยการสามารถขอหมายขังต่อ ศาลได้โดยต้องแสดงพยานหลักฐานที่แน่นอนหาเพียงพอ (Prima facie evidence) ตามกฎหมายวิธี พิจารณาความของเกาหลีใต้ อัยการเท่านั้นที่จะมีหน้าที่ในการขอหมายอาญาต่อศาล เจ้าหน้าที่ ตำรวจจะต้องร้องขอเพื่อให้อัยการพิจารณารับรองก่อนการขอออกหมายอาญาต่อศาลเสมอเพื่อ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตำรวจในฐานะผู้บังคับใช้จึงไปขอหมายเองต่อศาลโดยตรง ไม่ได้ (สรุปความจากรายงานการวิจัยของ น้ำแท้ มีบุญสร้างและคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการสอบสวนและคุ้มครองสิทธิของประชาชน, 2566, น. 142 - 143)

5. ขั้นตอนการขอให้ศาลออกหมายค้นหรือหมายจับ ควรมีการปรับเปลี่ยน ดังนี้

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนกระบวนการออกหมายจับและหมายค้น ให้เป็นไปตามแนวทางสากล คือ

1. เมื่อมีการจับกุมแล้วต้องมีการตรวจสอบการจับกุมจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทันทีซึ่งเป็นในลักษณะเป็นการเพิ่มผู้รู้เห็นหรือผู้ตรวจสอบเข้าในกระบวนการโดยมิให้ชักช้า
2. เมื่อมีการจับกุมแล้วเจ้าหน้าที่ผู้จับควรมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาในเวลาอันสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้แล้วส่งตัวผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการหรือศาลที่มีเขตอำนาจ หรือผู้พิพากษาไต่สวน ฯลฯ

ในยุโรป ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปภาคพื้นทวีป เช่น โปรตุเกส สเปน เบลเยียม มีระบบกระบวนการยุติธรรมที่มีผู้พิพากษาไต่สวนคดี ซึ่งอาจจะเรียกว่าผู้พิพากษาไต่สวน มีอำนาจหน้าที่เข้าถึงคดีก่อนผู้พิพากษาผู้มีอำนาจพิจารณาคดี กล่าวคือ ผู้พิพากษาไต่สวนจะเป็นตำแหน่งที่แยกต่างหากจากผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่พิจารณาคดี

ผู้พิพากษาไต่สวน จะไต่สวนพยานในคดี ทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร วัตถุพยานที่จะนำมาใช้ยืนยันความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ก่อนในเบื้องต้น รวมถึงอาจเข้าตรวจสอบสถานที่อันเกี่ยวกับคดี เช่น ที่เกิดเหตุ และมีอำนาจสั่งให้สืบหา ค้นหาพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติมได้อีกด้วย จากนั้นประเมินหลักฐานทั้งหมดว่าสมควรดำเนินคดีต่อหรือไม่ ถ้าผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไต่สวนเห็นว่าหลักฐานมากพอสมควรดำเนินคดีต่อ คดีนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบตามปกติต่อไป โดยที่ศาลซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีเต็มรูปแบบก็ไม่ผูกพันตามความเห็นเดิมของผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไต่สวน ต่างคนต่างเป็นอิสระต่อกัน ผู้พิพากษาไต่สวนนี้ทำงานบางส่วนคล้ายอัยการในประเทศไทย

การมีผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไต่สวนนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกจับกุม ที่เขาจะได้พบกับศาลได้ในเวลาอันรวดเร็ว ศาลก็สอบปากคำผู้ต้องหาได้ด้วยตนเองอย่างทันที่ หากเห็นว่าการจับกุมกระทำโดยมิชอบผู้ต้องหาอาจถูกปล่อยตัวในไม่ช้า ซึ่งตามที่กฎหมายของประเทศในยุโรปภาคพื้นทวีปกำหนดไว้แบบนี้แตกต่างจากกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยเป็นอย่างมากเพราะประเทศไทยไม่มีผู้พิพากษาไต่สวน ก่อนการเริ่มคดี แต่ในเมื่อประเทศไทย

ยังไม่มีผู้พิพากษาไต่สวน การตรวจข้อเท็จจริงก่อนการขอออกหมายจึงควรเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ

สำหรับการที่จะไปขอหมายต่อศาล หลายประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ก่อนที่ตำรวจจะขอหมายจับและหมายค้นต่อศาลนั้นจะต้องผ่านการพิจารณาและผ่านความเห็นชอบจากพนักงานอัยการก่อน จึงจะไปขอหมายต่อศาลได้ เป็นการให้อัยการถ่วงดุลความชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับ ข้อหาและความจำเป็น รูปแบบขั้นตอนกระบวนการในลักษณะนี้ทำให้การจับกุมตามหมายเป็นไปโดยความรอบคอบผิดพลาดน้อย และกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่าที่จำเป็น

๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐